

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *Chr. Demuth*: Alfred Torp.
2. *H. Hejselbjerg Paulsen*: Pastor Peder Kier.
3. Det nye Raadhus i Sønderborg.
4. *H. Lausten-Thomsen*: Diggreven.
5. *Svend Grundtvig*: Nordslesvigske Sagn.

Sønderjyllands Kreditforening

Telf. 398 Haderslev Telf. 399

Den vest-og sønderjydske Kreditforening

Jydsk Telefon 16 Ringkøbing Stats Telefon 13
Udlaan i 3½ pCt.s, 4 pCt.s (amort. 110), 4½ pCt.s og
5 pCt.s Kasseoblig. Umyndiges og offentl. Stiftelsers
Midler kan iflg. Lov anbringes i Foren. Kasseoblig.

Ejere af Kasseobligationer kan vederlagsfrit faa disse indskrevet
og optevaret i Foreningen, dog ikke mindre Beløb end 10,000 Kr.

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

Højskolehjemmets Hotel

Banepladsen - SVENDBORG - Telf. 753

Absolut Byens bedste Hotel og Madsted
Man føler sig hjemme her.

Fivel

Kogechocolade

HEINRICH JESSEN - Chokoladefabrik A/S

Spare og Laanekassen for Fros og Kalvslund Herreder.

Kontortid 9-12 & 2-5.

RØDDING.

Køb dansk Arbejde!

Banken for Brørup og Omegn.

Aktieselskab.

Kontortid 10-12 & 2-4.

BRØRUP.

Overfarten Middelfart-Snoghøj

Korteste og bekvemmeste Overfart over Lillebælt.
Tilkørselsforhold ideelle. Moderne Færger.

Fra Middelfart: 1, 2, -- 4, 5, 6, 7, 7.30, 8, 8.30, 9, 9.30, 10, 10.30, 11, 11.30, 12,
12.30, 13, 13.30, 14, 14.30, 15, 15.30, 16, 16.30, 17, 17.30, 18,
18.30, 19, 19.30, 20, 20.30, 21, 21.30, 22, 22.30, 23, 24.

Fra Snoghøj: 0.15, 1.15, 2.15, - 4.30, 5.30, 6.30, 7.30, 8, 8.30, 9, 9.30, 10, 10.30,
11, 11.30, 12, 12.30, 13, 13.30, 14, 14.30, 15, 15.30, 16, 16.30, 17,
17.30, 18, 18.30, 19, 19.30, 20, 20.30, 21, 21, 0, 22, 22.30, 23, 23.30

VOJENS ANDELS-SVINESLAGTERIS UDSALG

HADERSLEV VOJENS RØDEKRO VAMDRUP TOFTLUND

Telf. 27.

Telf. 9.

Telf. 28.

Telf. 32.

Telf. 9.

AARHUS PRIVATBANK

Hovedkontoret,
Aarhus.

Kjøbenhavn,
Nygade 1.

Udfører almindelige Bankforretninger.

Reserver 17 Millioner.

Forlang Mogensen & Dessau's

Vaskestoffer, Hvidevarer,
Sengeartikler, Floneller
hos deres Manufakturhandler.

Garanteret

sol- og vaskeægte Farver.

Bemærk

det plømbrede Garantimærke.

Vælg det bedste —
det gør vi.

Hotel Skandinavien AARHUS

Telefon: Aarhus 1 og 2
Statstelefon 1

1. Klasses jydsk Hotel

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9½-2 og 4-5

HORSENS

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1½ Million

DANSK ANDELS
LIVSFORSIKRINGSELSKAB
KOLDINGHUS

Jernbanegade 41 Kolding

Afdeling for Opsparingsuhre.

Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9-12, 2-4. Lørdag 9-1.

HADERSLEV

Ernst Petersen

Architekt

KOLDING

Alfred Benzon

København

C. 194

Sdr. Boulevard 7.

D. R. S.

1. Januar 1934.

ALFRED TORP

27. 11. 1896 — 3. 12. 1933,

En kritisk Hjerne,
en kæmpende Hånd,
det varmeste Hjerte —
som faa vel kendte —,
men inderst derinde
en Flamme brændte,
som nu er slukt.

Ved Sliens Bredder,
paa Slesvigs Gader,
blandt myldrende Blomster
paa Marskens Enge —
men mest ved en ensom
Grav ved et Vænge
hans Hjerte slog.

Et Hjerteslag tav —
en Ven er borte. —
En død Telefon har
bragt Budskab derom.
Og Tanken stod stille,
da Budskabet kom. —
En Ven er død!

Chr. Demuth.

PASTOR PEDER KIER

23. 12. 1771 — 12. 1. 1834.

AF H. HEJSELBJERG PAULSEN

Da Konsistoriets Bekendtgørelse af 15. Juli 1897 udkom, — som bestemte, at der skulde skrives og føres en »Gemeindechronik« i hvert Sogn, — skete det i en Tone, som om det her drejede sig om noget helt nyt. Desværre var det vist ogsaa noget helt nyt de fleste Steder. Men allerede to Gange i det 19de Aarhundrede var Sagen imidlertid bleven tilskyndet og anordnet. — Forordningen af 1897 har nemlig en Forløber i et Rescript fra det slesvigske Over-Konsistorium fra Gottorp af 11. Oktober 1831,*) og allerede i 1824 havde Pastor Peder Kier i Øster Løgum rettet en Henvendelse til Præstekonventet i Aabenraa »Gedanken über die Anlegung eines Gemeindechronikons in jedem Pastorate.**») Hvilken Modtagelse dette Forslag fik, ved man ikke, da Konventets ældre Forhandlingsprotokol siges at være gaaet tabt, og noget synligt Resultat førte det næppe til i Aabenraa Provsti.

Vi maa i Dag beklage, at det gik saadan, dels fordi Aabenraa Amt er saa fattig paa historisk Hjemstavnsliteratur, som en Egn omtrent kan være, dels fordi det vilde have været af overordentlig stor Interesse at have haft en Række Sognehistorier fra en Tid, da det nationale Problem endnu ikke var trukket op i hele sin Skarphed, skrevet af Mænd, der saa godt som alle var hjemmehørende i den Egn, lige rodfæstede i begge Kulturkredse og fortrolige med Traditionen fra det gottorpske Regimes Tid. (Aabenraa Amt ligger, som bekendt, paa gammel gottorpsk Grund). Sønderjyllands Historie kan næppe skrives paa en tilfredsstillende Maade, inden vi faar en Række grundige og videnskabeligt udarbejdede Sognehistorier fra de forskellige Egne. Og hvor forskellig er dog den ene fra den anden i dette lille mærkelige Land!

Kiers Hensigt var, at der for Aabenraa Amts Vedkommende skulde udarbejdes en Beskrivelse over Amtet i Lighed med Rhodes »Haderslev Amts Beskrivelse«. Foruden en Række Sognebeskrivelser ønskede han en Amtsbeskrivelse i to Bind, første Del en topografisk Beskrivelse, dernæst en historisk Oversigt.

---

*) Se: Schriften des Vereins für die schl. holst. Kirchengesch. I 4 Hefte p. 154 ff.

**») Foredraget er trykt af Prof. Falck i N. Staatsb. Mag. (1824) IV p. 632 ff.

Han udarbejdede et Udkast hertil, som jeg gengiver i korte Træk.

I. Den topografiske Del.

1. Navnene paa Byer, Gaarde, Huse, alle kendte Marknavne.
2. Jordbundsforhold, Veje, Salg af Varer, Indførsel.
3. Jurisdiktion, Plovtaal, Ottinger, alle Slags Skatter, Bestillinger som Sognefoged, Sandemænd, Jurater o. s. v.
4. Kirke- og Skoleforhold. Beskrivelse af Kirkerne, Series paa Sognefoged, Sandemænd, Jurater o. s. v.
5. Befolkningens Karakter, Sprog, Skikke før i Tiden og i Brug endnu (i 1820), Landbrugsforhold, Bygninger og Byggemaade.

II. Den historiske Del.

1. Gravhøje, Dokumenter, Kirkebøgernes ældste Efterretninger. Tingsteder, Offersteder, Sagn knyttet til Træer, Sten o. s. v.
2. Byernes Historie.
3. Den katolske Tid, om Reformationens Indførelse, de første lutherske Præster. Efterretninger om Niels Helvadrus og Peter Genneranus.
4. Det 17. Aarhundrede. Efterretninger om Provsterne Hybschmann og T. Arnkiel. Den kejserlige Krigs Ødelæggelser i de forskellige Egne. Krigen 1645. Svenskekrigen 1657—59. Pest-sygdomme. Uddøde Landsbyer. Begyndelsen til Skolevæsenet paa Landet.
5. 18. Aarh. Om Præsterne i dette Tidsrum, især Ægidius i Varnæs og Volkhardt i Bjolderup. Provsterne Dr. Koch, Schmidt, Bargum.

Amtet kommer under Kronen. Var det gottorpske Styre afholdt? Nedgangstiden. Priser paa Landbrugsprodukter. Skatter. Opgangstiden. Udskiftningen. Agendastriden.

6. 19. Aarhundrede. Oplysningen. Skolernes Forbedring. Krigen og dens Følger. Statsbankerotten og dens Følger.

Desværre blev alt det kun til et Forslag, — mein pium desiderium — kalder Kier det.

I 1824 kunde mangt og meget være bleven reddet, som det nu er forgæves at søge efter. Og hvilken Fundgrube havde vi ikke haft, hvis Pastor Kiers Forslag var bleven omsat i Handling.

Men, — heldigvis skrev han sit eget Sogns Historie, saa Planen dog for eet af Amtets Sogne blev til Virkelighed.

Gennem 30 Aar benyttede Kier sin knapt tilmaalte Fritid til at udføre det Kæmpearbejde, som i det følgende skal omtales. I

Anledning af Hundredaarsdagen for hans Død er der god Grund til at mindes dette i sin Art ret enestaaende Værk. Først nogle Ord om den Mand, hvis Værk og Minde vi her dvæler ved.

Peder Hansen Kier er født i Landsbyen Hovslund i Ø. Løgum Sogn Lillejuleaften 1771. Faderen Hans Kier — gift med Inge, Hans Poulsens Datter i H. — ejede en større Gaard, som Peder Kier efter den da gældende Arveret var Arving til.

Men det viste sig snart, at hans Interesser gik i en helt anden Retning. Imidlertid døde Forældrene begge i en ung Alder, og Kier og hans Broder kom under Formyndere. Disse yndede ikke Drengens Læselyst og søgte at drage ham bort fra Bøgerne. Efter sin Konfirmation blev Kier antaget som Skolelærer i Hovslund og skulde her undervise jævnaldrende Drenge, der hidtil havde været hans Legekammerater. At dette Forhold voldte en Del Vanskeligheder, er let at forstaa. Imidlertid lærte Kier sig — meget paa egen Haand — det tyske Sprog, interesserede sig ogsaa levende for Historie og Matematik og blev mere og mere optaget af denne ene Tanke: at studere. I 1793 overlod han da Gaarden til den yngre Broder, fik sin Arvepart udbetalt og kom — 22 Aar gammel — i Huset hos Pastor J. C. Lautrup i Aabenraa for af ham at blive forberedt til Universitetet. Denne Pastor Lautrup, Digterinden Annas Fader, forberedte unge Mennesker til Latinskolens højere Klasser, ja endogsaa til Universitetet. Opholdet i dette Hjem fik stor Betydning for Kier, og der knyttedes mellem de to Mænd et varmt Venskabsbaand, som holdt lige til det sidste. 1796 blev Kier immatrikuleret i Kiel og valgte Teologi som Studiefag; han havde lige før stiftet Bekendtskab med Reimarus' dengang saa kendte og læste Værk »Über die Wahrheit der natürlichen Religion«, og under Læsningen af denne Bog »sænkedes jeg ned i et Hav af Tvivl og Uro«, skriver han senere.

Under disse Forhold begyndte han sit Studium i Kiel, hvor især Professor Eckermann og Geyser*) blev af stor Betydning for ham, især den sidste bevarede Kier alle Dage i taknemlig Erindring. Hos Reinhold hørte han Filosofi og stiftede Bekendtskab med »den altknusende Kant, der nu kulkastede enhver tidligere Lære«, — saadan fortæller han i sine Memoirer »Meine Reise durch das Erdenc-

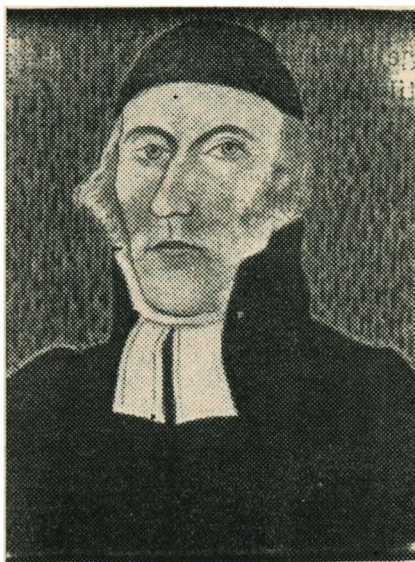
---

*) Angaaende Geyser og Eckermann og om Forholdene ved Universitetet i Kiel dengang henviser jeg til: »Oplysningstiden i Hertugdømmerne« I i Sønderj. Aarb. 1933.

ben« om sit Møde med den store fra Königsberg. Filosofien blev nu Kiers Yndlingsstudium, og Reinhold har næppe haft en mere interesseret og dygtig Elev i Kiel end Kier.

1799 bestod Kier den teologiske Embedseksamen paa Gottorp og fik 2. Kar. »med meget rosværdig Udmærkelse«, ved nærmere Eftersyn viser det sig, at han var lige ved at faa 1. Karakter, en meget sjælden Udmærkelse dengang, omtrent lig det nuværende Egregie. Men hans Prædiken i Slesvigs Domkirke fik et daarligt Udfald, og saa gik han glip af den attraaede Udmærkelse.

Et Stykke Tid var han herefter Kapellan hos den gamle Pastor Prætorius i Burkal, og efter forgæves at have været paa Valg nogle Steder (bl. a. søgte han Stillingen som Rektor ved Haderslev Latinskole, hvor Valget stod mellem Kier og Eckermann, den sidste var — som Professorens Søn — paa Forhaand prædestineret til Stillingen), valgtes han i 1802 til Sognepræst i sit Fødesogn Ø. Løgum.

Peter Kier
(efter et Billede, malet af hans Søn
Andreas Kier.)

Kiers Betydning for Nordslesvig ligger paa to Omraader. Først kan nævnes hans Arbejde for Skolen og for Uddannelse af Skolelærere; at det vandt Paaskønnelse paa højere Sted, ses af, at han senere foreslaas som Leder af et øverste Seminarium i Nordslesvig.*) Nævnes skal det ogsaa, at han er en af de første, som gjorde et positivt Arbejde for at faa de tyske Lærebøger i de danske Skoler afskaffet og at faa tilsvarende danske indført i Stedet.

Her vil vi imidlertid holde os til hans Betydning for Eftertiden som historisk Forfatter. Saa godt som alt har Kier efterladt sig som Manuskript. Kun nogle antiquariske Meddelelser er trykt (i Antiquar. Annaler 1812), og der er da selvsagt kun meget faa, som kender hans store Samlinger og ved at vurdere det Arbejde, som der er gjort.

---

*) vil blive omtalt i Sønderj. Aarb. 1934.

Kier var besjælet af en varm Kærlighed til sit Hjemsohn, som jo tillige blev hans Arbejdsmark gennem 32 Aar. Haand i Haand med Kærligheden til Hjemstavnen gik her i en sjælden Grad Sans og Interesse for Fortiden og dens Minder og Evne til at fremstille Resultatet af et langt Livs Arbejde i en læselig og letforstaaelig, tillige videnskabeligt underbygget Form.

Allerede ved Embedets Tiltrædelse gik Kier i Lag med at ordne Præstearkivet, som henlaa i den største Uorden, men gemte mange værdifulde Ting. Og mens han arbejdede hermed, fik han Lyst til at skrive Egnens Historie. De trykte Kilder var faa og nærmest værdiløse, af ulige større Værd var hans Embedsarkiv, som suppleredes ved Laan af Arkivalier fra Aabenraa Amts- og Provstearkiv.

Ved myreflittigt Samlerarbejde fik han alle de Arkivalier i Hænde, som det var muligt at faa i de Tider, og disse, suppleret med den mundtlige Overlevering, gav ham et godt Materiale at arbejde med.

I 30 Aar benyttede Kier sin knap tilmaalte Fritid hertil, og da han døde i 1834, for tidlig opslidt af alt for meget Arbejde — Pastor Kier maatte hele sit Liv til Stadighed kæmpe med Næringssorger, og flere Gange havde han en Konkurs hængende over Hovedet; af den Grund maatte han til Stadighed skaffe sig Midler ved en lidet indbringende Privatundervisning — havde han i det store og hele naaet sit Maal, faaet Værket bragt til Afslutning. Hvad blev saa Resultatet? Først kan nævnes hans »Øster Løgum Sogns Topografi«. En Beskrivelse af Byerne Ø. Løgum, Hovslund, Gjerner, Rovbjerg, Nørre-Jarup, Gaardene Hejselbjerg, Leerskov, Kopsholt og Andholm samt en Række Kort og Pennetegninger, endvidere Tabeller over Sæd og Høst, Skatter og andre Udgifter m. m.

Dernæst følger et stort Atlas over Sognet, bestaaende af ca. 30 Kort, alt efter egne Opmaalinger. Paa Kortet er bevaret en Mængde nu glemte Marknavne.

I Tilknytning hertil kommer som tredie Værk »Ø. Lygum Sogns Historie, kort beskrevet ved Peder Kier«. Anden Del af dette, en Beskrivelse af Kirken og Kirkeinventariet, Skildring af Befolkningen, dens Karakter, Skikke, Optegnelser af Sagn og Folkeviser o. s. v. er desværre gaaet tabt. Musene har ædt det, og den, der skriver disse Linier, fandt de sidste sørgelige Rester i en Bondegaard i Ø. Løgum.

Saa følger Kiers Hovedarbejde »Øster Lygum Menigheds An-

nalere« I—X, d. v. s. et Værk paa ca. 3000 Sider. Kun den, som har arbejdet sig igennem disse mange Bind — desværre mangler der ogsaa to Bind og tilmed fra den interessanteste Tid, nemlig Tiden ca. 1806—1818 — formaar at dømme om den Mands store Flid og Evner. Af særlig Værdi er her den Del af Værket, som handler om Kiørs egen Tid, svagest er selvfølgelig 1. Bind, hvor Materialet glipper, og hvor man møder — vi kan føje til: selvfølgelig — de vildeste Fantasier, men ogsaa ser Kiørs kritiske Sans og Evne til at dømme mellem Sagn og Virkelighed.

Det her omtalte Værk, som ingen kender, er uden Tvivl et af de vigtigste Kildeskrifter, vi overhovedet har, til Belysning af sønderjydsk Kulturhistorie. Endvidere kan nævnes et Sjæleregister I—III med Stamtavler over alle de gamle Slægter i Sognet.

Et Værk om Kirken og Præstegaarden (paa Latin) og endelig »Meine Reise durch das Erdenleben« I—II. Sidstnævnte er skrevet paa Tysk, og vi møder her en gennemført Anonymitet. Hvert eneste Personnavn og Bynavn er ændret, saa man skal kende Forholdene særdeles godt for i det hele taget at kunne læse disse to Bind. Til Gengæld er det ligeledes et Kildeskrift af stor Værdi, og det giver et godt Billede af Forholdene i Nordslesvig i første Trediedel af forrige Aarhundrede.

Har vi Raad til at lade alt det ligge urørt, saaledes som det nu har ligget i 100 Aar?

Det maa haabes, at Kiørs mange og værdifulde Manuskripter nu i det følgende Aarhundrede maa faa en bedre Skæbne, end der blev dem til Del i det nu svundne.

Vi kan ikke være bekendt at lade denne Mands Livsarbejde, et Arbejde, som tilmed er af største Værdi, ligge spredt paa mange Hænder, daglig udsat for Undergang, ganske ukendt for alle dem, som arbejder med vort Hjemlands Historie.

Her er en Opgave, som ikke maa lægges til Side.

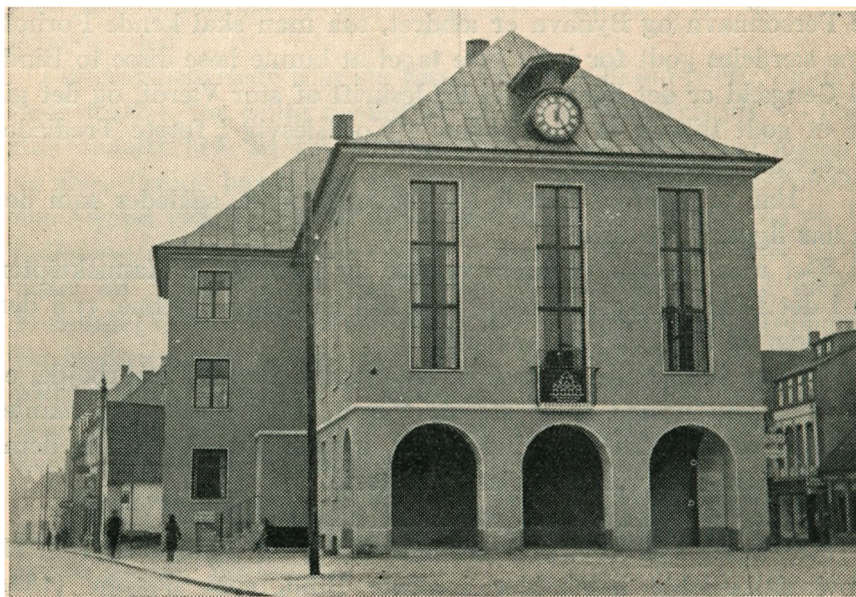
Kiør døde i Ø. Løgum Præstegaard den 12. Januar 1834. S. H. Provinzialberichte indeholder i sidste Bind, som udkom (1834 p. 404—414) et smukt og velfortjent Mindeord. Han døde i Frederik VI's Tid, og han var helt og holdent denne Tids Søn. For ham var det naturligt at tale og skrive Dansk og Tysk. Hans efterladte Papirer er da ogsaa affattet i begge Sprog. Kirkebogen fører han fra første Færd paa Tysk, skønt Forgængeren skrev den paa Dansk. Alle hans Dagbøger er paa Dansk, og kun hvor intime Ting betros til Dagbogen, er Sproget Latin. Og hvilket smukt Latin! Sine Erin-

dringer skriver han paa Tysk, sine historiske Optegnelser paa Dansk. Nogle Digte skriver han paa Dansk, andre paa Tysk. Han har sandsynligvis haft tysk Hussprog. Kier var Slesviger, først og fremmest Slesviger, men tillige en varmtførende dansk Mand; naar han taler om »mein geliebtes Vaterland«, da mener han hermed Frederik VI's Danmark.

Han var lige rodfæstet i begge Kulturer, og han døde, inden han blev stillet overfor Valget Enten — Eller.

DET NYE RAADHUS I SØNDERBORG

INDVIET 1933

DIGGREVEN

AF H. LAUSTEN-THOMSEN

Om det nogen Steds i Danmark kan siges med Rette, at Bjerg kun er Bakke, er det på Sønderjyllands Vestkyst. Landsbynavnet Ballum er et gammelt Ord Balghum, det betyder »paa Højderne«, og Byen ligger ogsaa rent geologisk paa en Bakkeø ud imod Havet;

men den ligger kun faa Meter over Havspejlet, og dens Historie er en Fortælling om Forholdet til Havet, om Havet, der bygger Marskegne i Aarhundreders jævne Vækst, om Havet, der i Stormflodsnætter med et Tag lader store Landstrækninger forsvinde.

To Gange om Døgnet sendes Flodbølger mod Land, og hver Gang, der atter bliver Ebbe, har den efterladt sig et ganske tyndt Lag af Klæg, hvor nu Slikkrebs, Sandorme og Snegle og lidt senere Alger og Salturter tager Del i et opbyggende Arbejde. Hver Dag bliver Landet en Ubetydelighed højere og mere udstrakt, Strandboerne hjælper på den ene eller den anden Maade — ved Rende-gravning, ved Faskiner — til, at der stadigt vokser og vindes nyt Land. Saaledes ejer Ballum Sogn Marskjord imod Vest og en hel Mil imod Nord op til Bredeaaens gamle Udløb Vest for Skærbæk. Denne Ballum Marsk har indtil vor Tid ligget uværnet imod Vesterhavet. Den ene Gang efter den anden er Havet gaaet ind over Engene. Historien fortæller om en lang Række Stormfloder op igennem Aarhundrederne. Den store Manddrukning den 16. Januar 1362 synes at have været den aller værste, og det fortælles, at der i den druknede 200,000 Mennesker paa Kysten imellem Hamborg og Ribe. Natten imellem den 11. og 12. Oktober 1634 indtraf »den anden store Menneskedrukning« altsaa i Trediveårskrigen Tid. I Lø Herreds Tingbog for 1635 fortælles om denne »Gudsforfærdelige Syndflod«. Der druknede denne Nat ca. 600 Mennesker paa Kysten imellem Kongeaaen og Danmarks nuværende Grænse. Da led ogsaa Ballum stor Skade, og i Aarene derefter var der Planer fremme om at inddige Ballum Enge; Kong Kristian den 4. skrev den 9. Sept. 1644 til Lensmand Gregers Krabbe paa Riberhus: »Efter som vi naadigst for

godt haver anset det Merskland ved Ballum at skulle inddiges . . . ; det gik med Planerne om et Havdige ved Ballum som med saa mange andre af Kongens Planer: Den naaede ikke videre end paa Papiret. Ballum maatte endnu ubeskyttet møde mangen en Stormflod, deriblandt 1825, 1839, 1881, 1882, 1897, 1898, 1904, 1906, 1909 og 1911 og mange flere; men fra 1914 til 1918, i Krigens onde Aar, byggedes Diget fra Ballum til Astrup, og det er mere end nogen anden enkelt Mand Gaardejer Kresten Jensen i Vesterende i Ballum, der har ført den gamle Plan om Diget frem til Virkelighed.

Kresten Jensens Fader var kommet til Egnen fra Udstrup ved Nissum Fjord, han selv fødtes 20. Oktober 1856 paa den nordligste Gaard i Ballum By, den han senere ejede i over et halvt Hundrede

Diggrevens Gaard i Ballum.

Aar. Han overtog den i 1880, samme Aar han blev gift, medens Faderen Jens Lassen Jensen overtog en Gaard i Roost i Arrild Sogn. I Forvejen havde han været paa Askov Folkehøjskole og paa Tune Landboskole. Han var kun 24 Aar gammel, men høj og svær, i meget høj Grad statelig at se til. Den store Gaard, Sognets næststørste, gav ham Baggrund, paa andre store Gaarde i Ballum sad hans to Brødre som Ejere. Der var efterhaanden ikke saa lidt af en Sognekonge i ham. Han var som hans Slægt før ham stovt og støt. Der var »Sind« i Faderens Slægt, sund vestjydsk, altid ukuet Kraft,

og paa mødrene Side nedstammede han fra Slægten Knudsen i Rihe, var saaledes i Slægt med Brødrene Knudsen paa Trøjborg og Hedegaard og med Forfatteren Jacob Knudsen, som han kunde minde om ved ydre Optræden. Han ejede de frodigste Græsgange i hele Nordslesvigs Marsk; han kendte alle Sognets, alle Egnens Stude, men de bedste var hans. Den Studebesætning, der om Vinteren stod paa hans Stald og om Sommeren græssede Nord for Gaarden, var hans Stolthed. Han forstod sig paa Stude, og han vidste Besked med Stude, var velkendt paa Markeder i Varde og Esbjerg, i Tønder og Husum. Sad han en Aften efter foretagne Studehandler i en sikker Vennekreds, f. Eks. paa den gamle Gæstgivergaard »Humlekærren« i Tønder, og drøftede først Dagens Handel, og saa de Stude, der var græssede for 10 Aar siden, og dem, der »var omsat« for 25 Aar siden, naar Fortællinger om Studeopdræt, Studegræsning og Studehandel fløj over Borde, saa var Jensen i sit Es. Han mindedes utallige Handels Enkeltheder, han kunde skildre en Stud eller en Kvie, han havde græsset for en Menneskealder siden, saa nøjagtigt og rent sagligt, at hans Tilhørere næsten ogsaa kunde kende den. Men han talte og fortalte ikke blot om Stude. Han udfoldede et bredt Lune. Han kunde fortælle og han kunde le som faa. Smaalig var han aldrig, Storbonden. Der gaar mange Fortællinger om hans djærve Ord og selvsikre Optræden. Overpostinspektør Jacob Andersen fortæller adskilligt om ham i sine Minder fra Sønderjylland. Det er ikke alt lige blidt i Tonen, maaske endda ikke lige rigtigt. Men en Gang havde han da Glæde af Kresten Jensen. Han maatte i Overgangstiden dele Værelse paa »Folkehjem« i Aabenraa med en jydsk Kreditforeningsdirektør og tilbød denne en Toddy, og hvad der saa skete, fortælles saaledes i »Fra Hovedstaden til den nye Grænse«: »Da nu Direktøren af Naturen har en stærk Ansigtsskulptur, troede Kresten Jensen aabenbart, at hans Afslag var en Følge af overdreven Beskedenhed, hvorfor han spøgende gentog: »Naa, saa du drikker ett Grog? Nej, kom ett med den! Dertil er dit Kobbertøj for godt pudset!« Den kunde Direktøren ikke staa for, og jeg tror, de fik Toddyen«. Kresten Jensen har maaske ikke udtrykt sig netop med disse Ord; men de passer godt til hans usnobbete, friske Væsen. Hans Lune kunde give sig saadanne Udslag, og en god Historie kunde han højligt nyde. Samtalen gik dog tit, hvor han var med, ind paa landøkonomiske Emner. I en Aarrække var Kresten Jensen Medlem af Tønder Kreds dag, i mange Aar var han Formand for det vestlige Sønderjyllands store Landboforening, med i økono-

niske og sociale Foretagender. Han var den ledende i Sognets daglige Liv. Her vilde og kunde han sætte sin Vilje igennem. Hvad Kresten Jensen sagde, var Lov for Ballum Sogn.

Med Stolthed viste han sin Korthornsbesætning, med Glæde førte han Gæster ind i sit smukke og stilfulde Hjem, hvor Ane Katrine Jensen, født Hansen, stod for Styret og holdt det saaledes, at det maaske var Sønderjyllands nobleste; der var Velstand og Hygge, hvor hun raadede. Der blev sagt om det, at det saa ud, som om det hver Dag var rede til at modtage en Konge som Gæst.

Det var Grundtvigske Tanker fra Jensens Ungdomstid, fra Slægtsforbindelser, der raadede her. Da »Den nordslesvigske Skoleforening« oprettedes i 1892, var det en Selvfølge, at han blev dens Tillidsmand for Ballum Sogn, og ingen var mere trofast i denne Gerning end han, ingen gladere, naar det lykkedes at faa unge Mennesker til at tage Ophold paa danske Efter- og Højskoler. Ogsaa i andet nationalt Arbejde i Sønderjylland var han levende interesseret og virksom: Medlem af Bestyrelsen for »Den nordslesvigske Vælgerforening« og for »Jernfondet«, de danske Sønderjyders Kampfond i den tyske Tid. Naar andre gav to Mark til et nationalt Formaal, kunde det hænde, at Jensen gav Tusind.

Den Slags Ting giver en Mand Anseelse; men han gjorde det ikke for den Sags Skyld. Han var tit brøsig af Optræden; men bag Skallen laa hans gode Sindelag, hans varme Hjerte. Der fortælles en Historie, og den er sand, om en Husmand, som mistede sin eneste Ko. Saa tog Jensen ham med ind i sin Stald og viste ham sin stolte Række af Køer. Han maatte se paa hver enkelt, og saa spurgte Jensen, hvilken han syntes bedst om. Da Husmanden pegede paa en Ko, sagde Kresten Jensen kort og barsk: »Tag den!« Husmanden forstod ikke Meningen; men saa fik han Skænd og haarde Ord, indtil han trak Koen ud, og han fik nok ikke Tid eller Lejlighed til at sige Tak.

Jensen skænkede Ballum Kirke et nyt Alterbillede, betalte den Gæld, der hvilede paa Sognets Forsamlingshus, var aldrig smaat-skaaren.

Hans Livs store Indsats blev dog gjort i Digesagen. Han havde oplevet en hel Række Stormfloder, og efter en saadan den 6. April 1904 rejstes Spørgsmaalet om Inddigning atter, som saa mange Gange før dog uden Resultat. Der fulgte nye Floder, endnu den 9. April 1912 gik en stor Del af Bredeaadalen under Vand, og der druknede en Mængde Faar. Saa formulerede Jensen Andragender

til Tønder Kreds dag og den prøjsiske Landdag om Støtte. Hvad der lovedes, syntes ret karrigt; der stod en haard Strid for og imod, ikke om Digets Nødvendighed, men om Vilkaarene. Kresten Jensen satte sin Vilje igennem; han har selv skrevet dets Forhistorie, som han slutter saaledes:

»Kampen om et stærkt og solidt Vesterhavsdige til Værn mod det graadige Vesterhav har kostet meget Arbejde, meget Blæk og mange Ord; men naar en Sag er gaaet op for Folk, og den især er bleven en kær Sag for en enkelt Mand, en Sag, hvormed han kan tjene sit Land og Folk, saa sætter man alt andet til Side for at tjene denne sin Livssag.

Maatte da dette store Vesterhavsdige, der allerede paabegyndtes i Aaret 1914 og menes færdigt til Efteraaret 1915, som med saa stort Besvær, saa store Pengeofre, især fra Interessenternes Side, som ene skal udrede 1 Million Mark, staa, saa længe Bølgen spejler sin Top i Bølgen blaa, det er mit inderlige Ønske og Haab for mine Landsmænd, der i Fremtidens Dage skal bo og bygge i Bredeaa-Dalen, da vil de kommende Slægter prise de behjertede Mænd, der fandt deres Glæde og Livslykke i at skærme og værne det Land og den Jord, vi i Arv efter Fædrene fik.«

Det var i Juni 1914, Jensen skrev dette, og to Maaneder senere var Landet i Krig og Digearbejdet i Stampe. Dette Dige havde der været talt om i Aarhundreder, der var spaaet om, at det skulde paabegyndes under en Regering og fuldføres under en anden; synske Folk havde set Folk færdes derude i røde Benklæder. Det slog til alt sammen. Krigen kom, russiske og franske Krigsfanger kom til at arbejde derude, og det gik langsomt med Digebygningen. Men ogsaa den blev fuldendt, inden Krigen afsluttedes, Fangerne sendtes hjem og blev frie, og Landet blev frit. Kresten Jensen blev den første Formand for Bredeaalavningens Digelag, dets myndige Diggreve, en Stilling og en Titel, han satte Pris paa.

Kongen gjorde ham til Ridder af Danebrog, og det var selvfølgelig for dem, der kendte ham. Han var selv en Pryd for sin Stand, og hans Glæde over Genforeningen var stor. Han fyldte Hjemmets Dør, naar han tog imod sine Gæster, han fyldte Stuerne med sin sikre Glæde.

Men Alderen kom, et Slagtilfælde tog noget af hans Kraft, han magredes af; men endnu i hans sidste Aar var der stor Myndighed over ham, naturlig Værdighed og Stovthed, selv om hans Væsen blev mindre brusende, hans Sind mildere. Han kunde endnu synes

fremmede haard og hoven, men han kunde lettere end tidligere aabne for en Mildhed og Varme, baade almenmenneskeligt og nationalt, som den fremmede, der kun kendte Marskens Storbonde, ikke fik Lov at se.

Saa døde den gamle Diggreve den 15. April 1933, og hele Egnen blev fattigere. En i høj Grad særpræget Mand, en god vestjydsk Bonde havde hørt op at være til; men fra hans Gaard, der endnu ligger velholdt og sikker paa Bakkeøens nordligste Punkt, er der kun kort Vej til Digets Fod, der strækker sig milevidt imod Nord og giver de Enge og Byer Tryghed, hvortil Kresten Jensen var saa inderligt knyttet som faa. Det kunde med Rette have heddet Kresten Jensens Hævdiige. Det gør det ikke; men alligevel vil det igennem Aarhundreder ved sin Tilstedeværelse fortælle kommende Slægter om dets første Diggreve, om den stovte Storbonde, den gode danske Mand Kresten Jensen i Vesterende.

NORDSLESVIGSKE SAGN

FRA SVEND GRUNDTVIGS SAMLING

TRYKT MED TILLADELSE FRA DANSK FOLKEMINDESAMLING

Svend Skovrider.

Efterstaaende Begivenhed har jeg for nogle Aar siden ladet indrykke i „Dannevirke“s Feuilleton; men da den ellers ikke er trykt anden Steds vil jeg dog her meddele den, da det er en virkelig Begivenhed, fortalt af min Bedstemoder, Johanne Christine Laurup, hvis Morsøster var gift med Svend).

Omtrent 1710 eller 11 boede i Linnetskov en Skovrider, Svend Oluffsen Bagge, min Bedstefaders Onkel. Denne havde som Skovrider Vildtleverancer til Hoffet. Han holdt ogsaa Ølskænk for vejfarende. Ofte kom nogle store, vildtudseende Karle der for at købe Øl; de havde saa megen Lighed med hverandre, at man maatte antage dem for at være Brødre, men spurgte man dem ud, fik man altid et sært eller undvigende Svar. Deres Antal var 6. En gammel Mand indfandt sig og iblandt, med hvilken de unge Karle havde største Lighed, og ham antog man for deres Fader. Man kaldte ham Piber efter en Sølvpipe, han altid bar hos sig. En Efteraarsaften i meget haardt Vejr kom en af de unge Karle til Skovrideren. Han vilde hjem igen; men Svend bad ham blive Natten over. «I maa komme bort i Morgen, naar I vil, men intet Menneske bør vove sig ud i sligt rædsomt Vejr», sagde den gode Mand. Han blev da, men Husmoderen var lidet glad ved hans Nærværelse, da han saa saa fæl og skummel ud, og var saa aldeles

ordknap, at den muntre Vært knap kunde faa et Svar paa Tiltale. Iblandt andet sagde Svend: »Men sig mig dog, min Ven! hvor har I hjemme? I og eders Brødre, som de synes at være, kommer her saa tidt, og desaarsag kan Eders Hjem ikke være langt borte; lad mig dog vide, hvor det er.« »Mit Hjem«, svarede den uhyggelige Gæst med et skummelt Øjekast, »er Nødens og Armodens Bolig og ikke værd at gøre Bekendtskab med for nogen«. »Nu, ja jeg forstaar nok, at I ikke ønsker at kendes, og vi kan da ogsaa være lige gode Venner for det.« I den aarle Morgenstund kom en af Jægersvendene farende med Tidende, at Piben (man kaldte den hele Familie saaledes) var borte tilligemed Karlens Hjorteskinds Benklæder og andet mer, som han i Hast ikke kunde huske. »Kors bevares!« skreg Konen, »nu forstaar jeg, hvi han saa' saa nøje efter, hvor jeg hængte Nøgleknippet«. Og rigtig!—de bedste Gangklæder og andet mere var borte. »Nu afsted, mine Svende, i forskellige Retninger!« raabte Svend. Snart øjnedes Røveren, som gemte noget bag en Busk; han indhentes, og Svend tiltaler ham paa sin muntre Vis: »Hvorhen saa tidlig, Brørlille? Vend nu smukt med tilbage, jeg lader aldrig nogen Gæst gaa fastende bort.« Et frygteligt Blik mødte ham. »Lad mig gaa!« brølte han. »Nej, nu maa du med tilbage!« og med disse Ord greb han om hans Arm. Da kom den bestjaalne til, og fnysende af Vrede hævede han sin Knortekæp og gav Røveren et Slag over Armen, saa den brak itu, idet han sagde: »Det er Tak for mine Bukser!« Ikke et Suk hørtes, men et Blik fuldt af Raseri og Hævnlyst, lynede uheldsvarende fra det skumle Øje. Svend stod et Øjeblik forbluffet over Rappets altfor kraftige Virkning, og imedens var den saarede sporløs forsvunden i den tætte Skov, som den Gang var meget større end nu til Dags. Slukørede vendte man tilbage, dog fandtes det bortstjaalne under en tæt Busk. Fra den Dag af kom ingen af Piberslægten hos Svend Skovrider; hans gode Kone havde mangan Angst at udstaa, naar Manden dvælede noget sildig paa sine hyppige Jagtture. Indbrud og Tyverier tiltog alt mer og mer, og mangan Rejsende betraadte Skoven uden at sætte Fod ud af den igen. Endelig bekendtgjorde Øvrigheden, at hvo der kunde opdage Pibernes Bolig, som ansaas for Gerningsmændene, skulde nyde til Belønning 1000 Dl. Sølv. En til den Tid uhørt Sum! Alle Forsøg var uden Nytte. Saaledes svandt et Aar; Julen var nær, og Svend havde faaet Ordre at levere et stort Antal Vildt. Afsendingsdagen var i Morgen, men endnu manglede han en Hare. »Den maa jeg have!« udbrød Svend. Forgæves jagedes den hele Dag, hverken han sev

eller de i alle Retninger adspredte Svende var heldige. Endelig kom Svend paa Spor; Dyret forfulgtes, til Mørket faldt paa. Haren flygtede ind i den tætteste Skov, Svend bagefter; men til sin store Forundring maatte han snart tilstaa for sig selv, at han ikke vidste, hvor han var. Udmattet af det forcerede Ridt, fortumlet og haardt vansmægtet lyttede han, om ingen skulde være i Nærheden, — forgæves! Da øjner han et Lysskær i Siden af en Høj. Uden videre Tanke end at finde Mennesker og en Læskedrik stiger han ned af sin tro Hest, som lig et Lam fulgte ham, ser en lille lav Vidiedør, aabner den og styrter næsten afmægtig ind i en lille Stue, som er oplyst af en døsig Lampe. Man tænker sig hans Skræk: omkring et langt Bord sidder gamle Piber, Kone og 6 Sønner. Alle springer op, og harmgnistrende Blik møder den ubudne Gæst. Den forhen saarede greb med umiskendelig Bevægelse til en lang Kniv i Bæltet, de fleste fulgte hans Eksempel. Men Dødsangsten gav Svend hans fulde Aandskraft tilbage. »Hør Godtfolk! bliver ikke urolige, jeg kom ikke i nogen ond Hensigt, derfor lod jeg alle mine Karle holde tæt herved, da jeg vidste, I ikke ønskede at kendes; det første Stød i denne Pibe vilde forsamle dem øjeblikkelig. Da jeg saa Lyset, anede jeg straks, at I boede her, og jeg beder eder glemme gammelt Nag og unde mig eders Næring som tilforn. Men Karlene vente, og nu Farvel!« Han for ud af Døren og op paa Hesten, raabte, fløjtede og gjorde al mulig Larm. Hvordan han kom af Sted, var ham selv en Gaade, men snart hørte han til sin usigelige Glæde Hestetrav og Raaben; det var Svendene, der søgte deres meget afholdte Husbonde. »Hør Karle! hvo af jer vil fortjene 100 Dl. Sølv ved at fare paa min raskeste Hest til Ribe i denne Time og melde, at Piberens Bolig er fundet, og medbringe den fornødne Hjælp?« Inden Morgengry kom Hjælp fra Ribe, Røverkulen blev omringet. Den var let at finde, da Svend paa sin Flugt endda havde haft den Aandsnærværelse at spille hist og her nogle Krudtkærner paa den frosne Sne. Svend oplukkede selv Røverkulens Dør. Røverne grebe til Knivene, men blev straks afvæbnede og ført bundne til Ribe. Meget af Værd blev fundet og mishandlede Lig gemte i en dyb Kælder. Man var alt i Færd med at pakke sammen, da man ikke troede Freden længer. Svend fik Belønningen, Ros og Ære oven i Købet. En Del af Pengene brugte han til nogle smaa Børns Opdragelse, hvis Fader var bleven myrdet af Piberne. En Sølvpokal, som ogsaa fandtes der, blev skænket Svend til Erindring om hans raske Daad. Siden den Tid hørtes i mange Herrens Aar hverken om Mord eller Tyveri i denne Egn.

(Opt. af Fru Anna Ludvigsen 1855).

RIBE STAMPEMØLLE

G. HUSTED CHRISTENSEN

Træløst - Bygningsartikler - Korn og Foderstoffer
Telf. 20 og 320 Kunstgødning - Brændsel RIBE

Anders Lervad & Søn

Askov pr. Vejen
Fabrikation af: Haand- og Kunstvæve med alt Tilbehør, Høvlbænke og Værktøj til Sløjd og Husflid. - Bogbinderværktøj. - Kurvemager-værktøj. - Alt i prima Kvalitet med fuld Garanti og til billigste Priser. Priser paa Forlangende.

GRAM

for ethvert Formaal.

Brodreve Gram A/s

KOLEANLÆG VOJENS.

Holsted Spare- & Laanekasse.

Kontortid: Holsted By 10-12 Fm., 2-5,30 Eftm.
Holsted St. Tirsdag, Onsdag og Fredag Fm. 10-12
Føvling hver Torsdag Fm. 10-12.

Bramminge Efterskole.

Vinterskole: Novbr.-April Piger og Dreng 14-19 Aar
Sommer-skole: Maj-Oktober for Piger 14-19 Aar

Alm. Skolefag med Sprog (spec. Engelsk) Maskinskrivning, Stenografi og Musik, (Klaver, Orgel, Viol n) Pratiske Fag, Sløjd, Husholdning, Haandarbejde, Vævning og Fritidsarbejde (Maling Tarso m. m.) Oplysning om Understøttelse og Friplads ydes gerne og Skoleplan sendes. Forstander K. Damm.

De kan selv regne det ud!

Selvfølgelig bør et Gulvtæppe være af uldent Stof. - De sønderjydske Gulvløbere er at en ypperlig Beskaffenhed, idet Ulden gør Tæppet blødere at træde paa, stærkere i Br g samt skyer Støvet. Vi kan tilbyde Dem en meget slidstærk Kvalitet og nævner her nogle Pris-eksempler paa 3 Størrelser:

380/270 . . . Kr. 81.00
430/360 . . . " 123.00
480/360 . . . " 137.00

I de nævnte Priser er beregnet Opmaalning, Sammen-synning, Paalægning og Underlag af svær Gulvpap. - Det er et enestaaende Tilbud.

Kjøbenhavns Tæppelager,
Frederiksborggade 34.

Gummistøvler

HANDELSBANKEN I TØNDER

Filial af A/S Kjøbenhavns Handelsbank
Kontortid 10-12 og 2-4 - Lørdag 9-12 1/2
TØNDER

NEW DEPARTURE FRIHJULSNAV

BEDST

BILLIGST

Eriksen & Christensen A/S

Korn & Foderstoffer
ESBJERG
Telf. 1500

Forlang **Gulvtæpper**
fra
Sønderjyds Tæppefabrik
A. R. KJÆRBY
Højer

Esbjerg
Jernstøberi & Maskinfabrik
Jensen & Olsen
Esbjerg
Telf. 31

Munkesten
Kirketagsten
Gulvsten
til Kirker leveres i prima Varen
af **HANS LARSEN & SØN**
Ladby Teglværk Næstved 194

Vejen Sparekasse.

Kontortid 10-12 og 2-4.

VEJEN.

A/s *Det Nordiske*
Kamgarnspinderi,
Sønderborg.

Folkebanken
for Als og Sundeved A/S
Kontortid: 9-1, 3-5.
SØNDERBORG

Nordisk Tricotagefabrik
H. Chr. Mørck.
Damestrømper Herresokker
Jumpers Veste
HADERSLEV

Ribe
Radiatorer

Kolding Eksportslagteri

Telf. 1657

KOLDING

Frk. Ravn

Væveskole

VEUM

Askov pr. Vejen

Væveskolen 'Askovnus'

Indeh.: Paula Trock & Henny Baumann
Statsanerkendt teknisk Skole med 6 Maa-
neders Kursus, samt 2-årige Kursus for
Lærende- og Erhvervsuddannelse.
Forlang Prospekt Tlf. Askov Nr. 31

Ladelund Landbrugs- og
Mælkeriskole.
Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov. - Marts
9 - do. Nov. - Juli
8 - Mælkerikursus Septbr. - April
2 - Kontrolkursus Marts - April og
Septbr. - Oktober.
Amtsunderstøttelse søges inden
1. Juli og 1. Januar.
Skoleplan sendes. J. C. Overgaard.

Engelsk Dansk
Biscuits Fabrik A/s

Heimdalsgade 37 - København
SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Østifternes Kreditforening

Jarmers Plads 2

KØBENHAVN V.

KURSUS I BRODERI-TEKNIK

1. Hvidsøm - 2. Kulørt Broderi - 3. Sammentrækssyning
4. Udenlandske Syninger - 5. Guldbroderi - 6. Overføring

Undervisningen foregaar paa Kunsthaandværkerskolen, Bredgade 66

Indmeldelse foregaar hos

SELSKABET TIL HAANDARBEJDETS FREMME

Pilestræde 26, Central 6108, København Udsalg af alle Arter Kunstbroderier
Pude- og Stolebetræk - Tæpper - Gardiner - Aflæg vore Udstillingslokaler et Besøg

BRØRUP-VÆVEN.

Eneste danske Væv, der tilfredsstiller de mange Krav, der stilles af Hjemmevæverskerne. - - - - - *Forlang Tilbud!*

Paul Clausen, Brørup, ^{Leverandør til} ^{Væveskolen Askovhus.}

Vejen Trælasthanvel A/s

leverer alt i Træløst, Krydsfiner, amerik. Eg „Insulite“ og andre Bygningsartikler - - - - -

Eget Savværk, Pakkasefabrik, dansk Gran og Eg, samt Stoletræ

VEJEN TRÆLASHANDEL A/s **Telef. 47**

A. SÖEBORGS DANSKE CHOCOLADER.

CHOCOLADEN FOR KENDERE

A/s FERROSAN

Medicinalfabrik

fremstiller

IDO
PRÆPARATER

Als Husholdningsskole

Sønderborg
5 og 2 Mdrs. Kursus begynder 4. Novbr.
3 Maaneders Kursus begynder 6. Januar.

Amtsunderstøttelse kan søges.

Plan sendes *Johanne Hansen.*

Askov Møbelfabrik

pr. Vejen. Telef. Askov 48.
Spec.: Bondestole. Forhæng dem hos Deres
Møbelhandler. Salg fra Fabriken finder
kun Sted til Møbelforretninger.

Graasten Bank A/s

Kontortid: 10-12 & 2-4

GRAASTEN

Andelsselskabet

Odense

Eksportslagteri

ODENSE

Vestergade 28 TANDER

i Kl. moderne Lejebiler til moderat Priser

DAG OG NAT

Telefon 357

K. M. SØRENSEN

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

Askov Sløjdscole

Vejen St. Telf. 17 Askov.
Skolen for Overgangsalderen.

Amtsunderst. skal søges inden 1. Juli.
Statsunderstøtt. søges indtil 15. Nov.

Skema og Skoleplan sendes frit.
Kristine og Anders Nielsen

DRIK

„JAGO“

KAFFE

SPIS

„PALMA“

MARGARIN